

Тимчишин Павло Андрійович,
здобувач вищої освіти бакалавра ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халюк Сергій Олександрович,
професор кафедри конституційного права та
прав людини НАВС,
доктор юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ПРИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ПІД ЧАС РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Імплементация європейських стандартів під час реформування місцевого самоврядування в Україні є складним та багатограним процесом, який набув особливої гостроти в умовах воєнного стану. Війна з росією та загрози суверенітету значно вплинули на розвиток і виконання реформ, зокрема в частині децентралізації та місцевого управління. Європейські стандарти, викладені в Європейській Хартії місцевого самоврядування та інших міжнародних документах, встановлюють певні вимоги до автономії, фінансової незалежності, участі громадян в управлінні. Проте їхня повна імплементация стикається з конституційно-правовими викликами, пов'язаними з потребами національної безпеки, централізації влади під час війни та обмеженнями, спричиненими особливим правовим режимом.

Одним із ключових конституційно-правових викликів є баланс між автономією місцевих органів влади та необхідністю забезпечення контролю з боку центральних органів, щоб уникнути розбалансування системи управління в умовах воєнного стану. Європейські стандарти передбачають, що місцеві органи повинні мати певний рівень самостійності у прийнятті рішень, а також можливість обирати форми та способи управління відповідно до потреб громади. Проте, зважаючи на виклики, пов'язані з війною, держава змушена посилювати централізоване управління. Підвищення впливу уряду на місцеві адміністрації виправдане необхідністю забезпечення єдиної державної політики в умовах війни, але може бути загрозою для децентралізаційних зусиль. Таким чином, для забезпечення відповідності європейським стандартам Україна повинна знайти механізми, що дозволяють дотримуватись автономії місцевого самоврядування, одночасно зберігаючи контроль за національною безпекою [1, с. 104-106].

Фінансова незалежність місцевого самоврядування є ще однією проблемною зоною у процесі імплементации європейських стандартів під час реформування в умовах воєнного стану. На даному етапі багато органів місцевого самоврядування залежні від державних дотацій, а податкові надходження, які залишаються на

місцях, часто недостатні для забезпечення виконання всіх функцій і потреб громад [2, с. 16-18]. Воєнний стан лише посилив цю проблему, оскільки значна частина бюджетних коштів спрямовується на оборонні потреби. Європейська Хартія місцевого самоврядування підкреслює важливість фінансової автономії громад, однак забезпечення цієї незалежності в умовах обмежених ресурсів стає складним завданням. У таких умовах необхідно переглядати механізми фінансування місцевих бюджетів та шукати нові джерела доходів для забезпечення стабільного функціонування громад навіть у складних економічних умовах.

Крім того, забезпечення громадянської участі в умовах воєнного стану є важливим аспектом дотримання європейських стандартів у місцевому самоврядуванні. Хартія наголошує на важливості участі громадян у процесі прийняття рішень на місцевому рівні як елементу демократичного управління. Проте в умовах воєнного стану можливості для громадянського залучення обмежуються, оскільки ресурси громад часто спрямовані на першочергові потреби, такі як гуманітарна допомога, відновлення інфраструктури та захист населення. Громадські слухання, участь у виборах та інші форми залучення громадян стають менш доступними або можливими у таких умовах, що знижує рівень участі населення у вирішенні місцевих питань. Держава повинна знайти баланс між забезпеченням безпеки та необхідністю підтримки демократичних процедур навіть у воєнний час, що стане ключовим елементом у процесі повоєнного відновлення.

Окремою проблемою є правова невизначеність, пов'язана з адаптацією українського законодавства до вимог Європейської Хартії місцевого самоврядування та інших міжнародних стандартів. Воєнний стан обмежує можливість для впровадження конституційних і правових змін, адже основні ресурси та зусилля зосереджені на забезпеченні стабільності та безпеки. Крім того, правові реформи потребують часу та участі широкого кола громадських і політичних сил, що стає складним в умовах обмежень, пов'язаних із воєнним станом. Багато законодавчих ініціатив щодо децентралізації та зміцнення місцевого самоврядування залишається на етапі обговорень або законодавчої розробки. Питання правової адаптації до європейських стандартів є критично важливим для забезпечення сталого розвитку місцевого самоврядування після завершення війни, але водночас вимагає гнучкості та адаптації до викликів сьогодення.

У довгостроковій перспективі Україні доведеться вирішувати питання про відновлення місцевого самоврядування у деокупованих територіях, де особливості воєнного стану призвели до значних змін в організації місцевої влади. Європейські стандарти вимагають забезпечення прав громадян на місцеве самоврядування на всій території країни, проте відновлення цієї функції на постраждалих територіях буде непростим завданням. Держава повинна буде адаптувати підходи до місцевого управління, враховуючи специфіку повоєнного відновлення, потреби внутрішньо переміщених осіб та розвиток інфраструктури [1, с. 105-107]. У цьому контексті важливою буде підтримка з боку європейських партнерів, які можуть надати технічну та фінансову допомогу для реалізації реформ на основі європейських

принципів та стандартів.

Імплементація європейських стандартів у реформуванні місцевого самоврядування також вимагає посилення інституційної спроможності місцевих органів влади. У багатьох громадах бракує фахових кадрів, достатніх ресурсів та належної інфраструктури, що є перешкодою для ефективного самоврядування [3, с. 34-36]. В умовах воєнного стану проблема посилюється, оскільки багато фахівців були вимушені залишити свої місця роботи або перейшли на інші напрямки діяльності. Європейські партнери надають консультаційну та технічну підтримку для подолання цієї проблеми, але потрібна системна програма, яка дозволить громадам самостійно розвиватися та ефективно управляти місцевими ресурсами у відповідності до європейських стандартів.

Загалом, конституційно-правові виклики, які постають перед Україною під час імплементації європейських стандартів у реформуванні місцевого самоврядування, є комплексними та багатограними. Попри складні умови, пов'язані з воєнним станом, держава продовжує курс на євроінтеграцію та адаптацію місцевого управління до європейських принципів. Вирішення цих викликів потребуватиме скоординованих дій на національному рівні та підтримки міжнародних партнерів, які можуть забезпечити ресурсну та технічну підтримку в процесі реформ. Перспектива розвитку місцевого самоврядування в Україні полягає у забезпеченні належного рівня демократичного управління, фінансової незалежності та участі громадян у процесі ухвалення рішень, що сприятиме підвищенню стабільності та якості життя громад на всій території країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Моргунов, О. А. Шляхи вдосконалення діяльності органів державної влади в умовах воєнного стану / Моргунов О. А., Музичук О. М. // Південноукраїнський правничий часопис. 2023. № 2. С. 104-108. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.2.17>
2. Гришина Н., Литвинчук О. Міжнародний досвід комунікації державних органів місцевого самоврядування та громадськості. Сучасні вектори відновлення та розвитку України на засадах сталості та безпеки. 2023. №1. С. 16-19. DOI: https://doi.org/10.54929/conf_21_11_2023-02-02
3. Марчук В., Мельничук В. Стан інтеграції європейського досвіду у функціонування системи місцевого самоврядування України. Регіональні студії. 2022. № 31. С.34-39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.31.6>